

Отже, основними критеріями формування оптимального механізму управління ресурсним потенціалом банку є прибутковість, ліквідність, ризик. Причому залежно від їх сукупного взаємовпливу можна дійти висновку про ефективність обраної стратегії і тактики банку щодо досягнення цільових орієнтирів. Це впливає з того, що: 1) одержання прибутку є основною метою діяльності банку; 2) імовірність отримання чи недоотримання прибутку визначається ступенем ризику, на який наражається банк у процесі своєї діяльності; 3) здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань (ліквідність) впливає на ступінь ризику банку та величину очікуваного прибутку. Таким чином, ліквідність є первинною по відношенню до двох інших категорій і певною мірою впливає на них. З урахуванням цього формування ефективного механізму управління ресурсною базою банку повинно здійснюватися на основі збалансованого управління прибутковістю, ліквідністю та ризиком, що дасть змогу виробити чітку науково обґрунтовану стратегію і тактику прийняття та реалізації управлінських рішень щодо оптимізації його ресурсної бази й ефективної діяльності.

Отже, виокремимо основні принципи побудови оптимального механізму управління ресурсним забезпеченням банків, які, на нашу думку, дозволять раціоналізувати фінансові потоки:

- узгодженість в термінах. В умовах фінансової нестабільності такий розрив поглиблюється, тому банкам слід обґрунтовано переглянути строковий склад наявних, потенційних та розміщених ресурсів щодо термінів виконання з тим, щоб довгострокові зобов'язання становили не менше 50% довгострокових вимог, а це дозволить забезпечити стабільність наявної ресурсної бази й укріпити стратегічні можливості банків;

- збалансованість за сумами та масштабом здійснюваних операцій;
- відповідність за ціновим критерієм залучених та розміщених ресурсів;
- адаптивність за критерієм ризиковості.

У сучасних умовах стратегічним завданням банків є подальша диверсифікація джерел залучення коштів і подовження їх термінів. Дисбаланс між короткостроковими джерелами ресурсів і довгостроковими зобов'язаннями за кредитами визначає проблематику стратегії управління ліквідністю, створює підвищений ризик банківських операцій і впливає на кінцевий результат діяльності банку. З огляду на це формування ефективного механізму управління ресурсним потенціалом банку повинно здійснюватися на основі

збалансованого управління прибутковістю, ліквідністю та ризиком, що дасть можливість виробити чітку науково обґрунтовану стратегію і тактику прийняття та реалізації управлінських рішень щодо оптимізації їх ресурсної бази й ефективної діяльності.

4. ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ З ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ЯК ОСНОВНОГО КОМПОНЕНТА РЕСУРСНОЇ БАЗИ

Основною умовою банківської діяльності є наявність достатнього обсягу грошових ресурсів. Банківські ресурси – це сукупність грошових коштів і виражених у грошовій формі матеріальних, нематеріальних і фінансових активів, що перебувають у розпорядженні банків і можуть бути використані ними для кредиту – інвестиційних операцій та надання банківських послуг. Банківські ресурси складають всю величину коштів, які банк може використати для здійснення активних операцій, насамперед кредитних. Складовими ресурсами банку є його власні та залучені від інших юридичних та фізичних осіб кошти, а їх структура і розмір визначаються інтенсивністю й різноманітністю операцій, що здійснюються цією фінансово-кредитною установою.

До власних банківських ресурсів належать фонди, які створюються за рахунок прибутку та коштів акціонерів і засновників банку. Їх метою є розвиток матеріально-технічної бази, покриття можливих збитків, забезпечення мінімального рівня платоспроможності, стимулювання праці співробітників. Йдеться про статутний фонд, який відіграє вирішальну роль в обсязі власних коштів і формується з коштів акціонерів або пайових внесків засновників та учасників.

Банківський капітал – це грошові кошти і виражена у грошовій формі частка матеріальних, нематеріальних і фінансових активів, що перебувають у розпорядженні банків і використовуються ними для здійснення операцій з розміщення коштів і надання послуг з метою одержання прибутку з врахуванням доступного рівня ризику. Зміст банківських ресурсів розкриває їх класифікація за різними ознаками (рис. 1).

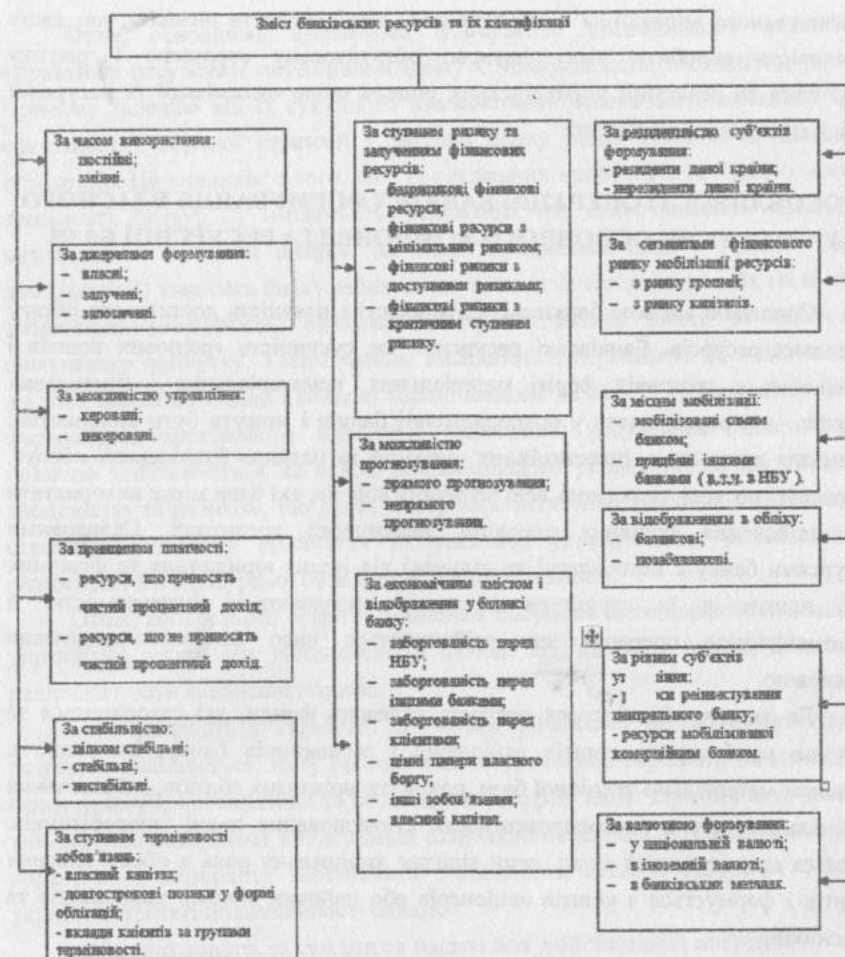

Рис. 1 Зміст банківських ресурсів та їх класифікація (розроблено авторами)

Ресурси банку за джерелами утворення поділяються на власний капітал, залучені та запозичені ресурси. Власний капітал включає такі складові: статутний капітал, резервний фонд, спеціальні фонди, нерозподілений прибуток минулих років, прибуток поточного року. Залучені ресурси є основою банківської діяльності або депозитною базою банку. Запозичені ресурси – це

грошові кошти, які банк отримує на грошовому ринку від інших банківських установ. Запозичені фінансові ресурси включають міжбанківські кредити, емісії боргових зобов'язань, кредити небанківських фінансових установ.

У вітчизняній практиці банків важливого значення набувають операції позабалансового фінансування, які забезпечують довгострокові і недорогі джерела фінансування. До забалансових джерел ресурсів банку належить: продаж позик, випуск кредитних гарантій, сек'юритизація активів.

Продаж позик – форма інвестиційних банківських операцій, за якої банк продає частину свого кредитного портфелю іншим інвесторам.

Фінансові гарантії – інструмент, який використовується для підвищення класу кредитоспроможності позичальника з метою зменшення вартості кредиту, що свідчить про зобов'язання відшкодувати суму кредиту у випадку неплатоспроможності позичальника.

Сек'юритизація активів – це переоформлення частини дохідних активів у цінні папери з подальшим їх продажем на відкритому ринку для залучення додаткових фінансових ресурсів.

Для створення комерційного банку необхідний визначений власний капітал, що має чітко виражену правову основу і функціональну визначеність, утворить фінансову базу розвитку банку. У порівнянні з іншими сферами підприємницької діяльності власний капітал банку займає невелику питому вагу в сукупному капіталі. Це обумовлено специфікою діяльності банку, що здійснює мобілізацію вільних ресурсів на грошовому ринку і надання їх у борг.

Тому власний капітал банківської діяльності має дещо інше призначення, чим в інших сферах підприємницької діяльності. Якщо в останніх – це забезпечення платоспроможності і виконання більшості оперативних функцій на підприємстві й в організації, то в банків власний капітал служить для страхування інтересів вкладників (захисна функція капіталу) і в меншій мірі – фінансового забезпечення оперативної діяльності. У цьому зв'язку розмір власного капіталу є чинником забезпечення надійності функціонування банку і повинний знаходитися під твердим контролем органів, що регулюють діяльність комерційних банків. Тому, є підстави вважати, що власний капітал банків виконує і регулюючу функцію: через фіксування його розмірів регулюючі органи впливають на діяльність комерційних банків у цілому.

Захисна функція власного капіталу включає страхування внесків і депозитів, що гарантує інтереси клієнтів банку в випадку його ліквідації або

банкрутства, а також забезпечення функціонування банку навіть з появою збитків за його поточною діяльністю. Ці збитки, як правило покриваються за рахунок поточного прибутку. Якщо його недостатньо, то для покриття непередбачених витрат використовується частина власного капіталу. Тому, якщо банк має достатній резервний капітал, він тривалий час може вважатися надійним і платоспроможним навіть з появою збитків за його основною діяльністю.

Функція забезпечення оперативної діяльності банку має важливе значення під час створення та на початкових етапах функціонування банку. В такі періоди за рахунок власного капіталу фінансується придбання чи оренда основних фондів, комп'ютерної та оргтехніки, запровадження банківських технологій та систем зв'язку. В подальшій діяльності банку функція забезпечення оперативної діяльності стає другорядною.

Сутність регулюючої функції власного капіталу банку полягає в тому, що через фіксацію величини власного капіталу або його окремих складових наглядові органи впливають на банківську діяльність обмежуючи рівень банківських ризиків.

Так, для визначення обов'язкових економічних нормативів регулювання діяльності банків, встановлених НБУ, показники капіталу використовуються в дев'яти із дванадцяти обов'язкових нормативів, тобто величина капіталу суттєво впливає на обсяги і напрями проведення банківських операцій.

В банківській практиці використовується такі різновиди капіталу.

Економічний капітал - це власні кошти банку, достатні для покриття потенційних збитків за заданого рівня чутливості до ризику, на який наражається конкретна банківська установа у певний проміжок часу.

Згідно із Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року №2121-III капітал банку - це залишкова вартість активів після вирахування всіх його зобов'язань.

Капітал підписний - величина капіталу, на яку отримано письмові зобов'язання акціонерів (пайовиків) банку на внесення коштів за підпискою на акції (паї).

Капітал статутний - сплачена грошовими внесками учасників банку вартість акцій, паїв банку в розмірі, визначеному статутом.

Капітал регулятивний (власні кошти) включає основний капітал (I рівня), додатковий капітал (II рівня) за мінусом відрахувань. Основним призначенням

регулятивного капіталу є покриття різноманітних ризиків, які банки України беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості та стабільної діяльності банків.

Банківський капітал відіграє визначну роль у процесі створення та функціонування банку, гарантує його фінансову стійкість, виступаючи джерелом зменшення наслідків різних ризиків, які має банк в результаті операційної діяльності. Це чітко простежується через функції, які виконує власний капітал.

Проблема вимірювання рівня ризиків і методи зниження їхнього впливу на капітал банків привертають увагу економістів як з теоретичної, так і з практичної точок зору. Ця проблема особливо загострилася після низки банкрутств фінансових установ, що відбулися у 2007-2009 роках. Незважаючи на те, що в кожному конкретному випадку були очевидні безпосередні причини збитків банків і як наслідок - їх банкрутства, більшість чинників, вплив яких був руйнівним для всієї світової банківської системи, є однотипними. Зокрема це:

- посилення в останнє десятиліття взаємопов'язаності системно важливих банківських установ через використання складних трансакцій;

- загальне зростання волатильності на фінансових ринках;

- виникнення нових ринків та нових банківських продуктів, насамперед - похідних фінансових інструментів (ф'ючерсів, свопів, опціонів), яким притаманний більший рівень ризику порівняно з класичними інструментами.

Зрештою це призвело до підвищення рівня залежності між фінансовими ринками, а також акумулювання та переміщення ризиків із локальних рівнів на системний. За таких умов де далі актуальнішим стає питання капіталізації банків і достатності (адекватності) їх капіталу щодо масштабів і цілей здійснюваних операцій з метою покриття банківських ризиків як однієї з основних умов забезпечення фінансової стійкості. Оскільки дедалі складніші завдання покладаються на органи банківського регулювання та нагляду щодо регулювання якості й обсягу капіталу банків, Національний банк України, виходячи з покладених на нього функцій, також зацікавлений у використанні надійних інструментів економічного регулювання діяльності банків.

У вітчизняній законодавчій базі поняття капіталізації банку визначається зокрема як участь у формуванні та/або збільшенні статутних капіталів банків шляхом придбання акцій первинної емісії (часток у статутному капіталі) банку

чи акцій додаткової емісії (додаткових вкладів) банків в обмін на державні облігації України та/або придбання зазначених акцій за кошти державного бюджету України. Незважаючи на наявність значної науково-методичної бази щодо капіталізації банківської системи, досі ми не маємо єдиного підходу до тлумачення поняття “капіталізація банку”. Так, деякі науковці під капіталізацією банку розуміють процес формування фіктивного капіталу шляхом випуску акцій, облігацій, заставних листів іпотечних банків, інших цінних паперів тощо. Проблема капіталізації банківської системи для України – це ключове питання загальної фінансової стабільності, належного обслуговування банками взятих на себе грошових зобов’язань. Незважаючи на поступове збільшення значення показника балансового капіталу як основи розвитку банківської системи, він залишається вельми незначним і становить лише 5% від ВВП, тоді як у Росії цей показник дорівнює 37,2%, а в країнах Центральної Європи – понад 40%.

Особливої актуальності проблема забезпечення належного рівня капіталізації банків набула, власне, під час світової банківської кризи 2007–2008 рр. Саме в цей час найгостріше постала необхідність належного забезпечення банків так званою “подушкою безпеки”.

У процесі управління банком важливо визначити, яка частина власного капіталу може бути спрямована на проведення активних операцій, тобто використана для формування кредитних ресурсів. Задля цього розрізняють власний капітал – брутто та власний капітал – нетто. Капітал – брутто це сума всіх фондів та нерозподіленого прибутку за балансом банку. У свою чергу, капітал – нетто обчислюється як капітал – брутто за мінусом вкладень банку в господарську діяльність підприємства та організацій, акцій акціонерних товариств, витрат майбутніх періодів і відвернених коштів.

Основний принцип достатності (адекватності) капіталу відображає ступінь відповідності обсягу власного капіталу величині активів банку з врахуванням ступеня їх ризику. Капітал банку є одним із пріоритетних показників, які підлягають регулюванню з боку НБУ, а з 1988 р. – на міжнародному рівні.

У міжнародній банківській практиці питанню достатності капіталу приділяється значна увага. Актуальним воно залишається і на сучасному етапі розвитку банківської системи України, оскільки зазначений показник є базовим елементом пруденційного нагляду. Державне регулювання розміру капіталу

банків є одним із головних завдань Національного банку України в частині нагляду за діяльністю банків. Традиційна концепція банківського регулювання та нагляду передбачає застосування пруденційних вимог до достатності регулятивного капіталу з метою забезпечення індивідуальної стійкості банків як за стабільних економічних умов, так і під час економічної нестабільності. Тобто кількісний обсяг та якісна структура регулятивного капіталу має покривати очікувані та неочікувані втрати, що виникають унаслідок реалізації банківських ризиків. Це потребує регламентації регуляторних вимог до капіталу банків з урахуванням специфіки їхньої діяльності та якості корпоративного управління на рівні банківської системи кожної країни, що залежить від ступеня впливу системних ризиків та її функціонування. Така концепція застосована в міжнародних стандартах управління капіталом банків та методологічно викладена в Базельських угодах про конвергенцію капіталу. Наглядову діяльність Національний банк України проводить з дотриманням Основних принципів ефективного банківського нагляду та положень, розроблених Базельським комітетом з банківського нагляду. Зокрема, НБУ встановлює регулятивні вимоги щодо складових, розрахунку та розміру капіталу банків – обов’язкові для банків економічні нормативи. Одним із них є норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (H2). Цей показник визначається як відношення регулятивного капіталу до суми активів і певних позабалансових інструментів, зменшених на суму створених резервів за активними операціями й зважених за ступенем кредитного ризику, та сукупної відкритої валютної позиції банку за всіма іноземними валютами і банківськими металами. Цей норматив розраховуємо за такою формулою:

$$H2 = \frac{PK}{Ap + Cvp} * 100\% \geq 10\%, \quad (1)$$

де PK – регулятивний капітал банку;

Ap – активи і певні позабалансові інструменти, зменшені на суму створених резервів за активними операціями і зважених за ступенем кредитного ризику;

Cvp – сукупна сума відкритої валютної позиції банку за всіма іноземними валютами і банківськими металами.

Не відкидаючи того фактора, що проблема стану капіталізації кожного

окремого банку насамперед залежить від фінансових спроможностей, ефективності менеджменту й бажання його власників підтримувати капітал на достатньому рівні, наглядовий орган має встановлювати обґрунтовані та належні вимоги до капіталу банків, що забезпечують банкам покриття взятих на себе ризиків. Наглядовий орган також визначає складові капіталу з урахуванням їхньої спроможності абсорбувати збитки. Тому основним напрямом зростання ефективності застосування пруденційних вимог до капіталу є подальше вдосконалення існуючих підходів до його розрахунку.

Національний банк України як наглядовий орган надає пріоритетного значення роботі з удосконалення методичної та нормативно-правової бази банківського регулювання та нагляду, спрямованої на врахування ризиків у діяльності банків та зменшення їх рівня, забезпечення відповідності вимогам Базельських принципів ефективного банківського нагляду і законодавства Європейського Союзу з питань нагляду. Наглядові вимоги щодо адекватності/достатності капіталу банку повинні враховувати ризики, не охоплені розрахунком регулятивного капіталу. Порівняння Базельських вимог до достатності капіталу банків із вітчизняними пруденційними вимогами наведено в таблиці 1. Підвищене порівняно з Базельськими вимогами ($\geq 8\%$) значення нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу в Україні ($\geq 10\%$) необхідно розглядати як відправну точку щодо оцінки достатності капіталу. Високий коефіцієнт є позитивним фактором, але він не забезпечує повної достатності капіталу, оскільки для цього необхідно здійснити оцінювання ризиків, на які банк наражається в процесі своєї діяльності, а також методів та якості управління ними, при цьому врахувати специфіку ділового середовища функціонування банків.

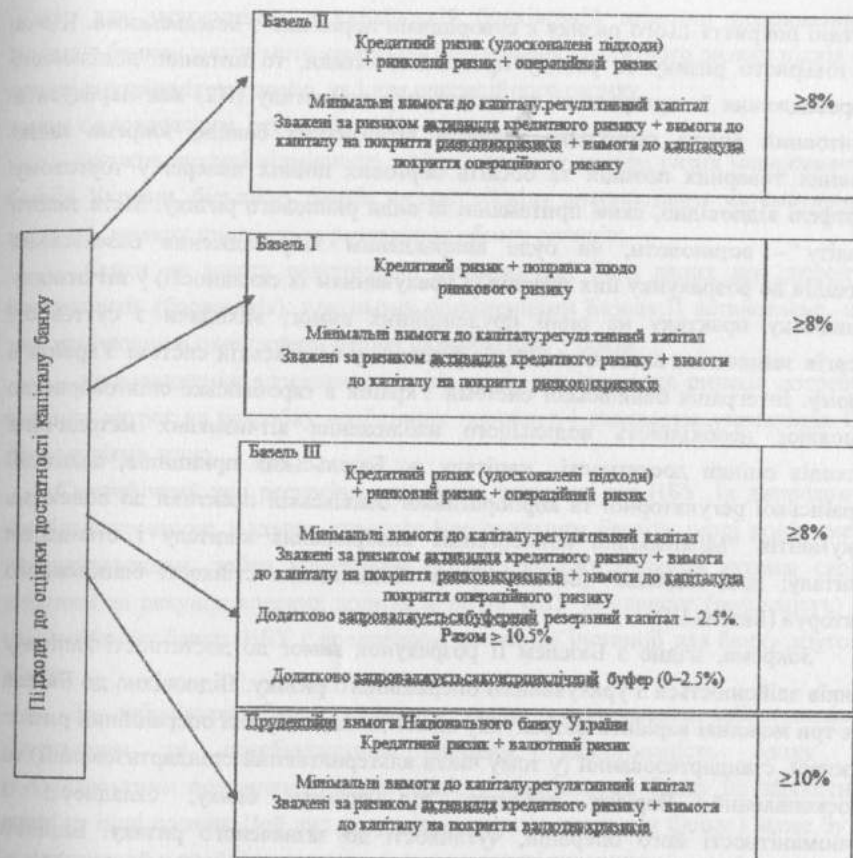

Рис. - 2. Базельські вимоги до достатності капіталу порівняно з пруденційними вимогами Національного банку України (розроблено авторами)

У вітчизняній банківській практиці пруденційне регулювання достатності регулятивного капіталу ґрунтується на вимогах Базеля I, який охоплює кредитні ризики та враховує поправку до Базеля I щодо ринкових ризиків (1998 року) у частині врахування валютного ризику. Відносно інших складових ринкового ризику (пайовий, товарний та ризик процентної ставки) слід зазначити таке. Пайовий ризик враховується під час визначення мінімального розміру регулятивного капіталу (H1) шляхом 100-процентного покриття капіталом інвестиційних вкладень банку. Тобто вимоги Національного банку України в

частині покриття цього ризику є суворішими порівняно з Базельськими. Що ж до товарного ризику та ризику процентної ставки, то питання доцільності запровадження їх врахування до розрахунку нормативу (Н2) має передувати ґрунтовний аналіз структури балансів вітчизняних банків, зокрема щодо наявних товарних позицій та обсягів боргових цінних паперів у торговому портфелі відповідно, яким притаманні ці види ринкового ризику. Мета такого аналізу – встановити, чи буде виправданим запровадження Базельських підходів до розрахунку цих ризиків (з урахуванням їх складності) у вітчизняну банківську практику на рівні пруденційних вимог, виходячи з суттєвості обсягів зазначених вище позицій під ризиком у банківській системі України в цілому. Інтеграція банківської системи України в європейське співтовариство зумовлює необхідність подальшого наближення вітчизняних методичних підходів оцінки достатності капіталу до Базельських принципів, адаптації української регуляторної та корпоративної банківської практики до положень документів “Міжнародна конвергенція вимірювання капіталу і стандартів капіталу: нові підходи” (Базель II) та «Підвищення стійкості банківського сектору» (Базель III).

Зокрема, згідно з Базелем II розрахунок вимог до достатності капіталу банків здійснюється з урахуванням операційного ризику. Відповідно до Базеля II є три можливі варіанти розрахунку вимог до капіталу під операційний ризик: базовий, стандартизований (у тому числі альтернативний стандартизований) та вдосконалений. Варіант залежить від розміру банку, складності й різноманітності його операцій, чутливості до зазначеного ризику. Базовий підхід є найпростішим, оскільки не потребує значних змін методологічної бази, впровадження складних інформаційних систем та розробки власних внутрішньобанківських моделей оцінки ризику. Його зможуть використовувати всі банки незалежно від розміру та характеру діяльності.

Зважаючи на те, що з урахуванням негативного світового досвіду використання підходу щодо оцінки кредитних ризиків, який базується на зовнішніх кредитних рейтингах контрагентів, положеннями Базеля III рекомендується наглядовим органам країн запровадити вимоги до банків здійснювати власне внутрішнє оцінювання кредитних ризиків (Базельським комітетом з банківського нагляду було визнано надмірне покладання банківських установ на оцінки кредитних рейтингових агентств, що в підсумку призвело до недооцінки банками власних кредитних ризиків), тому нині цей

підхід для застосування в українській банківській практиці непридатний. Надання банкам змоги застосовувати для оцінювання кредитного ризику підхід на основі внутрішніх рейтингів, як і для операційного ризику, також є передчасним, оскільки нині:

- існують суттєві відмінності в рівні розвитку систем ризик менеджменту банків України, більшість банків не має досвіду використання математичних моделей, на яких ґрунтується розрахунок обсягу ризиків;

- банки не мають накопиченої статистичної бази даних про дефолти контрагентів (боржників), при цьому положеннями Базеля II встановлено, що такі дані повинні охоплювати період щонайменше 5 років;

- запровадження вдосконалених підходів вимірювання ризиків потребує значних витрат на розробку необхідних процедур і стандартів управління IT-технологіями тощо.

Специфічний вид ресурсів — кредити, отримані від НБУ. Їх джерелом є здебільшого емісія. Надання кредитів Національним банком іноді пов’язане з рефінансуванням, тобто комерційні банки спочатку надають позики своїм клієнтам за рахунок власних коштів, а потім НБУ компенсує (рефінансує) їх комерційному банку. НБУ є кредитором останньої інстанції для банку другого рівня.

До зобов’язань банку належать також кредиторська заборгованість бюджетним та позабюджетним фондам, заборгованість банку за господарськими операціями, заборгованість працівникам банку по заробітній платі та інші пасиви. Цей вид ресурсів є сталими пасивами банку і може бути використаний у крайніх випадках на дуже короткі терміни.

До залучених коштів банку належать залишки коштів на поточних, бюджетних рахунках клієнтів, депозитні вклади фізичних та юридичних осіб, вклади до запитання, залишки на пластикових картках, кредиторська заборгованість тощо.

Операції РЕПО - це операції з цінними паперами, які складаються з двох частин і при яких укладається єдина генеральна угода між учасниками ринку (НБУ і комерційними банками) про купівлю-продаж державних цінних паперів на певний строк із зобов’язанням зворотного продажу-купівлі у визначений термін, або на вимогу однієї із сторін за ціною, обумовленою заздалегідь.

Використання НБУ державних цінних паперів для операцій РЕПО здійснюється через «пряме РЕПО» - купівлю у комерційному банку державних

цінних паперів та «зворотне РЕПО» - обов'язковий продаж державних цінних паперів. У ситуації, коли в межах визначених основних монетарних параметрів банківська система потребує підвищення ліквідності комерційних банків, НБУ здійснює операції «прямого РЕПО» і на підставі генеральної угоди, купує у комерційного банку державні цінні папери на відповідний період із обов'язковою умовою зворотного їх викупу цим банком у встановлений строк. У разі накопичення надлишкової ліквідності банківської системи, зростання грошової маси значно вищими темпами ніж передбачалось, НБУ може продати комерційним банкам через механізм «зворотного РЕПО» державні цінні папери, які є в його портфелі, на відповідний період, за умови викупу їх у комерційного банку в встановлений строк.

НБУ може здійснювати операції РЕПО купівлі-продажу державних цінних паперів, як шляхом безпосередньої домовленості з комерційними банками, так і шляхом проведення тендера заявок комерційних банків на участь в операціях РЕПО. У разі проведення тендера та участь в операціях РЕПО НБУ через свої регіональні управління не пізніше, ніж за тиждень надсилає повідомлення такого тендера із зазначенням терміну операцій РЕПО та умов його проведення.

Комерційні банки, як учасники тендера в своїх заявках на участь в ньому пропонують свої умови щодо ціни купівлі-продажу та зворотного продажу-купівлі державних цінних паперів. Після закінчення тендера операцій РЕПО НБУ наступного робочого дня надсилає комерційному банку, який виграв тендер, повідомлення-підтвердження про намір укласти угоди на здійснення операцій РЕПО. Залежно від терміну дії операції РЕПО на позабіржовому ринку використовуються такі види операцій:

- нічне РЕПО (термін дії один день, процентна ставка є фіксованою на весь термін проведення операції);

- відкрите РЕПО (термін операції в угоді не визначається, кожна із сторін угоди може вимагати виконання операції РЕПО в будь-який час, але з обов'язковим повідомленням про завершення цієї угоди. Процентна ставка не є фіксованою і перераховується кожного разу);

- строкове РЕПО (термін операції чітко визначений, процентна ставка є постійною протягом усієї операції РЕПО). Між учасниками операції РЕПО укладається договір, в якому передбачаються:

- термін;

- сума;

- ціна державних цінних паперів «прямого РЕПО» та «зворотнього РЕПО», перелік цінних паперів, які беруть участь в операції РЕПО;

Обов'язковою умовою укладання угоди РЕПО з метою мінімізації кредитного ризику є те, що державні цінні папери, куплені з використанням операції РЕПО мають перераховуватися через депозитарій на рахунок покупця із зміною права власності.

Після підписання договору на здійснення операції РЕПО банк-продавець надає на дату купівлі та на дату зворотної купівлі РЕПО – повідомлення до депозитного відділу НБУ про зміну права власності на державні цінні папери. Для забезпечення зобов'язань про зворотній викуп державних цінних паперів НБУ- покупець у першій частині операції РЕПО - отримує гарантійний внесок, з урахуванням ринкової оцінки державних цінних паперів, які є об'єктом операцій РЕПО. Цей внесок є захистом від потенційних збитків у разі різких коливань цін на державні цінні папери. Сума гарантійного внеску залежить від терміну укладеної угоди за операцією РЕПО, типу державних цінних паперів, які є предметом угоди, та суми очікуваного доходу за цими цінними паперами.

Строкові депозитні рахунки мають чітко встановлений термін їх повернення, банк за ними сплачує фіксований відсоток, а також існують певні обмеження щодо дострокового зняття цих коштів з рахунка.

Переваги строкових депозитних рахунків для їх власників і банків такі:

- банк за залишками на таких рахунках сплачує підвищений відсоток (позитивно для власника);

- нижча норма резервування і визначені терміни повернення (позитивно для банку).

Основні недоліки для власників рахунків визначаються тим, що ці кошти мають низьку ліквідність, а також їх власники не мають змоги використовувати ці кошти для поточних розрахунків і отримання готівкових коштів. Окрім того, джерелом придбання позичених коштів є емісія банківських векселів.

Міжбанківський кредит береться банком у разі термінової потреби в грошових коштах з метою вкладення у вигідні активні операції та для підтримання ліквідності. У цій групі ресурсів виділяють саме міжбанківські кредити й міжбанківські депозити. Міжбанківські кредити порівняно з міжбанківськими депозитами є дорожчими та коротшими за термінами

залучення. Перевагою цього виду ресурсів є його висока мобільність, основним недоліком — висока витратність.

5. ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ БАНКУ В СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Становлення комерційних банків України збіглося зі зростанням кризових явищ в економіці, які зумовлюють загалом їх слабкий фінансовий стан. Надійність комерційних банків викликає особливу занепокоєність акціонерів, вкладників, органів контролю, оскільки банківські банкрутства більше впливають на економіку, ніж банкрутства підприємств. Кризовий стан банків зумовлений недостатньою увагою до формування позитивного іміджу як засобу забезпечення тривалого комерційного успіху.

Застосування різного набору інструментів та моделей при практичній реалізації засад корпоративного управління породжує безперервний процес вдосконалення існуючої практики та створення кардинально нових або суттєво доопрацьованих засобів, інструментів та механізмів корпоративного управління, що дає можливість характеризувати корпоративне управління як сферу, що досі активно розвивається. Цей розвиток обумовлений пошуками ефективних механізмів та засобів вирішення ряду специфічних проблем корпоративного управління, зокрема: агентської проблеми, проблеми розподілу власності та контролю, проблеми інформаційної асиметрії та інформаційної прозорості, місця та ролі ризиків у системі корпоративного управління, порядку співпраці з державними органами; необхідності в кваліфікованих кадрах, що мають ґрунтовні знання з теорії корпоративного управління в цілому та практики його реалізації в певній окремо взятій країні зокрема [27].

Різні концептуальні позиції з розв'язання вищезазначених проблем призвели до формування діаметрально протилежних моделей корпоративного управління, які можна згрупувати відповідно до окремих ознак класифікації [28]:

- за ступенем концентрації власності: інсайдерська і аутсайдерська;
- за функціональним призначенням Ради директорів: англо-саксонська, континентальна і японська;
- за структурою спостережних і виконавчих органів корпоративного

управління: унітарна модель і модель подвійних рад.

Найбільш загальна класифікація моделей корпоративного управління стосується ступеня концентрації власності. Згідно інсайдерської моделі корпоративного управління, структура власності має високий ступінь концентрації, тобто акціонерами корпорації є невелика кількість власників (інсайдерів). Для прикладу, якщо інсайдери володіють у сукупності їхньої участі контрольним пакетом акцій, який в Україні визначається як володіння часткою 50 % статутного капіталу + 1 акція, то в даній компанії має місце інсайдерська модель корпоративного управління. Відповідно, якщо ж контрольним пакетом акцій у сукупності часток в акціонерному капіталі володіють дрібні акціонери, тобто аутсайдери, то в корпорації має місце аутсайдерська модель корпоративного управління.

Аутсайдерська модель корпоративного управління спирається на непряме регулювання з боку незалежних членів Ради директорів, товарні і фондові ринки. Інсайдерська модель корпоративного управління спирається на такі механізми, як ринок корпоративного контролю, ринок кредиту тощо.

Інсайдерська модель корпоративного управління властива корпораціям країн континентальної Європи і Японії, аутсайдерська модель поширена в США, Великобританії, Австралії та інших країнах [29].

Відмінності обох моделей корпоративного управління чітко простежуються на рівні функціональних повноважень одного з органів корпоративного управління — Ради директорів. Саме Рада директорів є тим інструментом, за допомогою якого акціонери, інсайдери або аутсайдери, реалізують свої плани щодо володіння акціонерним капіталом.

На сьогоднішній день, відмінності у функціональних обов'язках і правах, якими наділяються члени Ради директорів банків з роздробленою або концентрованою структурою власності дають можливість зробити висновок щодо різних принципів корпоративного управління, які мають у своєму арсеналі як аутсайдери, так й інсайдери.

Американська і німецька системи корпоративного управління являють собою полярні підходи до корпоративного управління, між якими розташовується широкий спектр форм організації корпоративного управління, що існують в інших країнах. Японська модель корпоративного управління незважаючи на те, що є унітарною, при цьому має чітко виражені інсайдерські риси. Законодавство, суспільна думка й індустриальні групи підтримують